

Ткаченко А.М., д.е.н., професор,
ДВНЗ «Український державний
хіміко-технологічний університет»,
м. Дніпропетровськ;
Гончарук П.А., аспірант,
Класичний приватний університет,
м. Запоріжжя

Інформаційне забезпечення аналізу господарської діяльності підприємства

У статті розглянуто сутність інформації та її роль в управлінні, а також її види та основні вимоги до неї. Встановлено взаємозв'язок між інформацією, управлінськими цілями і джерелами інформації. Визначено критерії оцінки інформації. Систематизовано та дана оцінка джерел інформації. Розкрито сутність фінансової і бухгалтерської звітності в процесі діяльності підприємства як одного з найважливіших джерел інформації. Доведено, що використання будь-яких джерел інформації відбувається з використанням інформаційних систем. У процесі роботи з інформаційними системами виділено етапи їх роботи.

Ключові слова: інформація, джерела інформації, фінансова звітність, якісна інформація.

В статье рассмотрено сущность информации и её роль в управлении, а также её виды и основные требования к ней. Установлено взаимосвязь между информацией, управленческими целями и источниками информации. Определены критерии оценки информации. Систематизировано и дана оценка источников информации. Раскрыто сущность финансовой и бухгалтерской отчетности в процессе деятельности предприятия как одной из важнейших источников информации. Доказано, что использование любых источников информации происходит с использованием информационных систем. В процессе работы с информационными системами выделено этапы их работы.

Ключевые слова: информация, источники информации, финансовая отчетность, качественная информация.

The article investigates general concept of information, its concept in terms of law, as well as its narrower meaning in the management context. Information object and subject are defined. The information types based on various criteria as well as information standards are listed. The essence of qualitative information and its peculiarities are described. The article defines the relation between information, management goals, and information sources which determines the criteria for information assessment. The information sources are defined and organized. In particular, following information types are described: accounting, statistical, and operational. The article details the essence of accounting and financial reporting in the activity of an economic entity and its influence on the analysis of such activity. The article also describes principles and requirements for present-day accounting and financial reporting in conformity with the Law On Accounting and Financial Reporting in Ukraine dd. January 1, 2014. In addition to this, other sources are discussed that are not globally informative but can be of importance depending on the aim of analysis. The article provides proof that usage of any information sources is possible due to information systems. The stages of information systems operation are described.

Key words: information, information sources, financial reporting, qualitative information.

Постановка проблеми. Отримання великих обсягів інформації виливається для спеціалістів та менеджерів у серйозну проблему. Для того, щоб ідентифікувати тільки необхідну для вирішення якоїсь проблеми інформацію, необхідно опрацювати значну кількість даних. Дані - це «сирі» факти та цифри, в яких немає нічого особливого і які самі по собі не можуть бути корисні для менеджерів. Для того, щоб витягти доцільне зернятко необхідно обробити, отримати законний інформаційний продукт, що має безпосереднє відношення до управлінських завдань. Проблема ефективної ідентифікації корисної інформації та забезпечення доступу до неї менеджерів і співробітників набуває все більшої гостроти. Інформація – це перетворені в певному контексті дані, які є змістовними та корисними для конкретних користувачів [7].

Зазвичай наявна інформація подає явища і процеси, що протікають в середині підприємства та навколо нього. Тому необхідно розглянути таку інформаційну систему, яка здатна задовольнити будь-які цілі управління шляхом надання достовірної, своєчасної, прозорої та реальної інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням ефективності інформаційних систем займалися такі науковці та молоді вчені як: О.О. Будько, В.В. Дрей, Г.Г. Кірейцев, Г.І. Купалова, Г.В. Осовська та О.А. Осовський, В.А. Рудьєв та С.О. Гуткевич тощо.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження джерел інформації для аналізу діяльності підприємства та подальшого прийняття управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу. Інформація – абстрактне поняття, що має різні значення залежно від контексту. Походить від латинського слова «informatio», яке має декілька значень:

- роз'яснення;
- виклад фактів, подій;
- витлумачення;
- представлення, поняття;
- ознайомлення, просвіта [3].

Згідно з ЗУ «Про інформацію» під інформацією розуміються будь-які відомості та (або) дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Суб'єктами інформаційних відносин є:

- фізичні особи;
- юридичні особи;
- об'єднання громадян;
- суб'єкти владних повноважень.

Об'єктом інформаційних відносин є інформація [10].

Деяке інше трактування має управлінська інформація – це дані, які є об'єктом зберігання, передачі, перетворення, що використовуються для активного впливу на регулювання виробничої діяльності організації.

Інформація в процесі управління – це і об'єкт і продукт праці. Вона усуває невизначеність, дозволяє вивчати стан об'єкта, форми та методи діяльності. Без

цих свідчень не може бути опрацьовано управлінське рішення. У свою чергу, саме це рішення – це певна інформація для працівників сфери виробництва. Інформація – це основа управлінського рішення, так як вона передбачає її збір, обробку та аналіз в процесі опрацювання рішення. За допомогою інформації здійснюється циклічно повторюючи стадії процесу управління, одержання і переробки свідчень про стан управляючого об'єкта та передача управлінських команд цьому об'єкту. За допомогою інформації реалізується взаємозв'язок між органом управління й об'єктом управління, або між різними рівнями керованої системи [11].

Отже, інформація – це:

- новини, факти, знання, отримані в результаті пошуку, вивчення, спілкування тощо;
- відомості про об'єкти і явища навколишнього світу, їх властивості, які підвищують рівень обізнаності людини;
- загальнонаукове поняття, яке включає обмін відомостями між людьми, між людиною й автоматичним пристроєм, між автоматичними пристроями, обмін сигналами в тваринному і в рослинному світі [8].

Інформація має такі ознаки:

- на певному етапі процесу управління виступає продуктом праці, а на послідуєчому-його предметом;
- може тривалий час застосовуватися, і при використанні не втрачає споживчих якостей;
- має здатність накопичуватися, що дозволяє більш чітко встановлювати зв'язки та тенденції розвитку управляємого процесу, та в той же час може морально застаріти в результаті змін;
- структурні підрозділи організації виступають як споживачами інформації, так і джерелами.

Джерелами управлінської інформації можуть бути вище керівництво, підлеглі їм менеджери й органи управління, засоби масової інформації, інформаційні системи, періодичні видання, зразки техніки, технічна документація, довідники, документи, фотознімки, мікрофільми, показники приборів та ін.

Розробка суб'єктами господарювання стратегічних планів, забезпечення підтримки діяльності співробітників, ідентифікація проблем, що виникають, та взаємодія з іншими організаціями багато в чому визначаються рівнем якості інформації. Один із способів встановлення якості інформації полягає в оцінці її характеристик з точки зору їх значення для суб'єктами господарювання. У число значимих відмінних властивостей інформації входять час, зміст та форма.

Залежно від управлінських цілей використовуються різні джерела та критерії оцінки інформації. Слід зазначити, що джерелом інформації для підприємств, перш за все, є дані звітності.

За видами звітність поділяється на бухгалтерську, статистичну та оперативну.

Бухгалтерська звітність містить показники виробничо-фінансової діяльності підприємства. Вона складається на даних синтетичного та аналітичного обліку, підтверджується первинними документами, а також акумулює дані оперативної та статистичної звітності.

Статистична звітність призначена для дослідження господарської діяльності підприємств і галузей народного господарства та представляє собою систему кількісних та якісних показників, вимірювання та узагальнення яких не є характерними для бухгалтерського обліку.

Дані оперативної звітності зазвичай використовується для поточного контролю й управління всередині підприємства на момент здійснення господарських операцій або одразу ж після їх завершення. В оперативній інформації містяться дані про виконання планів поставок матеріалів, виробництва продукції, про дотримання укладених договорів та фінансовий стан підприємства тощо.

За обсягом даних, які включають у звіт, розрізняють внутрішню та зовнішню звітність. Внутрішня звітність включає інформацію про роботу на якійсь одній ділянці діяльності суб'єкта господарювання. Складання внутрішньої звітності викликано безпосередньо потребами господарювання. Зовнішня звітність характеризує господарську діяльність суб'єкта господарювання в цілому та служить засобом інформування зовнішніх користувачів – зацікавлених юридичних та фізичних осіб – про характер діяльності, доходність та майновий стан того або іншого суб'єкта господарювання.

У залежності від періоду, який охоплює звітність, розрізняють періодичну та річну звітність. Якщо звітність складається на певну дату впродовж року, її називають періодичною. Періодичні звіти складаються регулярно через певні проміжки часу. За цією ознакою розрізняють звітність квартальну та піврічну. Аналіз періодичної звітності дозволяє визначати і швидко виправляти недоліки в роботі, попереджати їх виникнення у подальшому.

Річна звітність характеризує всі сторони господарської діяльності та фінансові результати роботи підприємства за рік [5].

Загальні вимоги щодо складання та подання фінансової звітності здійснюється згідно з П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Фінансова звітність – бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

Фінансова звітність повинна задовольняти потреби тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їх конкретних інформаційних потреб.

Склад фінансової звітності визначається національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський облік та фінансова звітність ґрунтуються на таких основних принципах:

- обачність – застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;

- повне висвітлення – фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі;

- автономність – кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства;

- послідовність – постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності;

- безперервність – оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати далі;

- нарахування та відповідність доходів і витрат – для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів;

- превалювання сутності над формою – операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

- історична (фактична) собівартість – пріоритетною є оцінка активів підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання;

- єдиний грошовий вимірник – вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюється в єдиній грошовій одиниці;

- періодичність – можливість розподілу діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності [9].

Будь-який управлінець у процесі роботи з джерелами інформації має на меті вилучення доцільної інформації, яка задовольнила би його вимоги, але процес збору та обробки інформації займає багато часу. Тому доцільно говорити про інформаційні системи.

Інформаційна система – взаємозв'язана сукупність засобів, методів і персоналу, використовувана для зберігання, оброблення та видачі інформації з метою вирішення конкретного завдання.

Сучасне розуміння інформаційної системи передбачає використання комп'ютерної техніки як основного технічного засобу обробки інформації.

У роботі інформаційної системи можна виділити такі етапи:

- Зародження даних – формування первинних повідомлень, що фіксують результати певних операцій, властивості об'єктів і суб'єктів управління, параметри процесів, зміст нормативних та юридичних актів тощо.

- Накопичення та систематизація даних – організація такого їх розміщення, яке забезпечує швидкий пошук і відбір потрібної інформації, методичне оновлення даних, захист їх від спотворень, втрати, деформування цілісності тощо.

- Обробка даних – процеси, внаслідок яких на підставі раніше накопичених даних формуються нові види даних: узагальнюючі, аналітичні, рекомендаційні, прогнозні. Похідні дані також можуть зазнавати подальшого оброблення, даючи відомості більш глибокого узагальнення тощо.

- Відображення даних – подання їх у формі, придатній для сприйняття користувачем. Передусім – це виведення на друк, тобто виготовлення документів на так званих твердих (паперових) носіях. Широко використовують побудову графічних ілюстративних матеріалів (графіків, діаграм) і формування звукових сигналів [2].

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Обґрунтовано роль, сутність, джерела та способи представлення інформації користувачу в контексті господарської діяльності суб'єкта господарювання. Наголошено, що ефективність інформаційного забезпечення на підприємстві слід оцінювати за якісними характеристиками управлінської інформації, головною з яких є цінність інформації.

У роботі аргументовано, що для досягнення вимог щодо інформації використовуються інформаційні системи, завдяки цьому джерела інформації аналізуються, їх дані обробляються, перетворюються та подаються у зрозумілому для користувача вигляді.

Також аргументовано, що для підприємства основним джерелом інформації є фінансова звітність. Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства. Але слід зазначити, що прийняття виважених управлінських рішень використовується різнопланова доречна інформація.

У майбутньому інформаційне забезпечення управлінської діяльності сприятиме більш стрімкому вирішенню господарських питань. Тому фахівцям слід впроваджувати інноваційні підходи щодо збору та обробки інформації.

Список використаних джерел

1. Бурдюк О.О. Фінансова звітність як джерело інформації для прийняття управлінських рішень [Електронний ресурс] / О.О. Бурдюк // Ефективна економіка: Електронне наукове фахове видання. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1721>

2. Види та властивості інформації [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Західно-Дніпровського центру професійно-технічної освіти. – Режим доступу: http://gvpl.at.ua/publ/rizne/ponjattja_informaciji_vidi_ta_vlastivosti_informaciji/6-1-0-22

3. Вікіпедія – Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>

4. Дрей В.В. Оцінка управлінської інформації підприємства за її якісними характеристиками [Електронний ресурс] / В.В. Дрей // Вісник Хмельницького національного

університету. – 2009. – № 4. – Т. 3. – С. 20–24. – Режим доступу : <http://masters.donntu.edu.ua/2012/iem/ilyukhin/library/Drey.pdf>

5. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент [Електронний ресурс] / Г.Г. Кірейцев. – Житомир : ЖІТІ. – 2001. – 440 с. Режим доступу : <http://buklib.net/books/23102/>

6. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу [Електронний ресурс] : навч. посібник. – К. : Знання. – 2008. – 639 с. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/16011013/ekonomika/vidi_klasifikatsiya_dzherel_informatsiyi_dlya_analizu

7. Осовська Г.В. Основи менеджменту : навчальний посібник [Електронний ресурс] / Г.В. Осовська, О.А. Осовський. – К. : «Кондор», 2006. – 664 с. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-5537.html>

8. Поняття інформації [Електронний ресурс] / Електронний підручник з інформатики для 9 класу. – Режим доступу : http://informatic-10.at.ua/index/shho_take_informacija/0-24

9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс]: [закон України: офіц. текст: за станом на 01 січня 2014 року]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14/conv>

10. Про інформацію [Електронний ресурс]: [закон України: офіц. текст: за станом на 10 серпня 2008 року]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/conv>

11. Рудьєв В.А. Менеджмент: навч. посіб. [Електронний ресурс] / В.А. Рудьєв, С.О. Гуткевич. – К. : Центр учбов. л-ри, 2011. – 312 с. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/12090810/menedzhment/sistema_informatsynogo_zabezpechennya_menedzhmentu